

Socijalni rad u zajednicama pogođenim krizom

Grčević, Klara

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:385442>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Klara Grčević

SOCIJALNI RAD U ZAJEDNICAMA POGOĐENIM
KRIZOM

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Nino Žganec

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Pregled koncepta socijalnog rada u kriznim situacijama	2
2.1 Definicija krize.....	2
2.1.1 Obilježja krize	2
2.1.2 Razumijevanje krize kao izazova i prilike	3
2.2 Značaj socijalnog rada u kriznim situacijama	4
2.2.1 Teorijski okviri socijalnog rada u kontekstu krize	5
2.2.2 Interdisciplinarna suradnja u kriznim situacijama	6
2.2.3 Zeleni socijalni rad.....	8
3. Različite vrste kriznih situacija i uloga socijalnih radnika.....	9
3.1 Prirodne katastrofe	9
3.1.1 Specifičnosti i izazovi socijalnog rada u prirodnim katastrofama	9
3.2 Socijalne i ekonomske krize.....	11
3.2.1 Utjecaj siromaštva i nejednakosti na zajednice	11
3.3 Krize koje je uzrokovao čovjek.....	13
3.3.1 Nuklearne katastrofe	13
3.3.2 Terorizam	14
3.3.3 Ratovi	15
4. Analiza najboljih praksi i smjernica za socijalne radnike u kriznim situacijama	15
4.1 Modeli pripreme zajednica za krize	17
4.2 Osiguravanje resursa i koordinacija	19
4.3 Poticanje otpornosti zajednica.....	20
4.3.1 Jačanje otpornosti socijalnih radnika	22
4.4 Kontinuirano obrazovanje socijalnih radnika	23
5. Zaključak.....	25
6. Literatura.....	26

Socijalni rad u zajednicama pogođenim krizom

Sažetak:

Ovaj diplomski rad detaljno istražuje ključnu ulogu socijalnih radnika u upravljanju krizama i katastrofama. Cilj istraživanja bio je razumjeti kako socijalni radnici pridonose procesu oporavka i smanjenju negativnih posljedica kriznih situacija. Analizirane su različite dimenzije njihovog rada, uključujući emocionalnu podršku, zagovaranje za prava klijenata i upravljanje slučajem (Cleary i Dominelli, 2020.). Naglasak je stavljen na važnost kulturološki osjetljivog pristupa, posebno u situacijama sukoba i izbjegličkih kriza. Istraženo je kako socijalni radnici surađuju s drugim sektorima i organizacijama kako bi pružili sveobuhvatnu podršku pogođenim osobama i zajednicama (Van der Vegt, 2015.). Također, istražena je potreba za obukom socijalnih radnika kako bi se pripremili za različite izazovne situacije. To uključuje razvoj ključnih vještina za intervenciju u krizama te podršku u procesu tugovanja i gubitka. Zaključno, ovaj rad naglašava neophodnost socijalnih radnika u kriznim situacijama te potrebu za daljnjim istraživanjem i razvojem obuke kako bi se poboljšala njihova sposobnost za djelovanje u različitim izazovnim okolnostima. Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u izgradnji otpornih zajednica i pružanju podrške najranjivijima u teškim vremenima.

Ključne riječi: socijalni rad, krize, katastrofe, obuka, kulturološka osjetljivost

Social work in communities affected by crisis

Summary:

This thesis examines in detail the key role of social workers in crisis and disaster management. The goal of the research was to understand how social workers contribute to the recovery process and reduce the negative consequences of crisis situations. Different dimensions of their work have been analyzed, including emotional support, advocacy for clients' rights, and case management (Cleary and Dominelli, 2020). Emphasis is placed on the importance of a culturally sensitive approach, especially in situations of conflict and refugee crises. It explored how social workers collaborate with other sectors and organizations to provide comprehensive support to affected people and communities (Van der Vegt, 2015). Also, the need for training social workers to prepare for different challenging situations was explored. This includes the development of key skills for crisis intervention and support in the process of grieving and loss. In conclusion, this paper highlights the necessity of social workers in crisis situations and the need for further research and training development to improve their ability to operate in various challenging circumstances. Social workers play a key role in building resilient communities and supporting the most vulnerable in difficult times.

Keywords: social work, crises, disasters, training, cultural sensitivity

Izjava o izvornosti

Ja, Klara Grčević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Klara Grčević

Datum: 25.9.2023

1. Uvod

Suvremeno društvo suočava se s brojnim izazovima, uključujući krizne situacije, katastrofe i neočekivane događaje koji neprestano testiraju njegovu sposobnost prilagodbe i reakcije. U toj dinamičnoj stvarnosti, socijalni rad igra ključnu ulogu u pružanju podrške zajednicama i pojedincima u njihovim naporima za prevladavanje ovih izazova. Ovaj rad ima za cilj dublje istražiti koncept socijalnog rada u kontekstu kriznih situacija, istražujući ključne aspekte, teorijske okvire i praktične smjernice koje oblikuju ovo važno područje djelovanja socijalnih radnika.

Kriza predstavlja iznimno važan aspekt suvremenog društva. Definirana kao neočekivani događaj ili stanje koje zahtijeva hitnu reakciju i ima potencijal za ozbiljne posljedice, kriza može proizvesti raznolike situacije koje se kreću od prirodnih katastrofa do ekonomske nestabilnosti ili čak terorističkih napada. Shvaćena ispravno, kriza može biti i izazov i prilika (Christensen i sur., 2014.). To je trenutak u kojem društvo mora mobilizirati svoje resurse, oblikovati strategije za suočavanje s neizvjesnošću i brzo reagirati kako bi se smanjile štete i potencijalno iskoristile nove mogućnosti (Ersing, 2020).

Socijalni rad se nameće kao vitalna profesija u ovom kontekstu. Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u pružanju podrške i resursa pojedincima i zajednicama tijekom kriza. Njihova uloga nije samo u rješavanju trenutačnih problema već i u izgradnji otpornosti zajednica, omogućujući im da se oporave i izgrade se iznova nakon kriznih događaja (Van der Vegt, 2015.). Osim toga, socijalni radnici često surađuju s drugim sektorima, organizacijama i stručnjacima kako bi osigurali koordiniran i sveobuhvatan odgovor na krizu.

U ovom radu, analizirat ćemo ključne koncepte i aspekte socijalnog rada u kriznim situacijama. To uključuje definiciju krize i njezina obilježja, kao i razumijevanje krize kao izazova i prilike. Također, istražiti ćemo teorijske okvire koji oblikuju praksu socijalnih radnika u ovom kontekstu, s posebnim naglaskom na interdisciplinarnu suradnju i koncept "zelenog socijalnog rada" (Dominelli, 2014.).

Osim toga, razmotrit ćemo različite vrste kriznih situacija s kojima se socijalni radnici suočavaju. To uključuje prirodne katastrofe, socijalne i ekonomske krize te krize koje

su uzrokovane ljudskim djelovanjem, kao što su nuklearne katastrofe, terorizam i ratovi.

U četvrtom dijelu rada, analizirat ćemo najbolje prakse i smjernice za socijalne radnike u kriznim situacijama. To uključuje modele pripreme zajednica za krize, osiguravanje resursa i koordinaciju te poticanje otpornosti zajednica. Posebna pažnja bit će posvećena jačanju otpornosti socijalnih radnika kroz kontinuirano obrazovanje.

Kroz sve navedene dijelove rada, istražiti ćemo kako socijalni rad može pridonijeti izgradnji otpornijeg društva koje je spremno suočiti se s budućim izazovima i promjenama. Suvremeno društvo zahtijeva od socijalnih radnika široki spektar kompetencija i pristupa kako bi učinkovito pružili podršku u kriznim situacijama (Rosenthal-Gelman i Mirabito, 2005., prema Mirabito, 2017.). Ovaj rad će osvijetliti ključne elemente prakse socijalnog rada u kontekstu kriznih situacija i doprinijeti boljem razumijevanju ovog važnog područja djelovanja.

2. Pregled koncepta socijalnog rada u kriznim situacijama

2.1 Definicija krize

Grčka riječ *krisis* označava izbor, odluku, opasnost, preokret, odlučivanje i razlučivanje. Kriza je „akutna emocionalna uzrujanost koja nastaje iz situacijskih, razvojnih ili sociokulturnih izvora i rezultira privremenom nesposobnošću da se s njom nosimo putem svojih uobičajenih načina za rješavanje problema“, (Hoff, i sur., 2009., prema Mirabito, 2017.). Predstavlja kritičan trenutak kada je važno analizirati pretpostavke, hipoteze, predviđanja i kreativno procijeniti kriznu situaciju (Ivanović, 2014.). Prijetnja, neizvjesnost i neodgodivost su tri ključne komponente koje će nam poslužiti prilikom što boljeg razumijevanja pojma krize. Široko prihvaćena definicija "krize" opisuje situaciju u kojoj postoji percepcija prijetnje osnovnim vrijednostima ili funkcijama društvenog sustava koje zahtijevaju hitno ispravljanje u nesigurnim okolnostima (Rosenthal i sur., 1989., prema Christensen i sur., 2014.). Neodgodivost kao osjećaj ovisi o upravljanju na strateškoj ili operativnoj razini dok se visoki stupanj neizvjesnosti opaža zbog prirode i potencijalne posljedice prijetnje.

2.1.1 Obilježja krize

Krize su događaji niske vjerojatnosti, karakterizira ih nejasnoća uzroka, posljedica i načina rješavanja, kao i zajedničko uvjerenje da se odluke moraju donijeti brzo (Pearson i Clair, 1998., prema Van Der Vegt i sur., 2015.). Kešetović i Toth (2012.) navode da kriza nije samo objektivno događanje u svijetu nego i događaj za nas. Drugim riječima, kriza uključuje odnos između subjekta i objekta. U skladu s tim Organizacija Ujedinjenih naroda utvrđuje četiri skupine kriza koje su međusobno povezane te ugrožavaju opstanak čovječanstva i planeta, 1. nepoštivanje osnovnih ljudskih prava, 2. rastuće siromaštvo, 3. onečišćenje okoliša i 4. uvećanje vojnih potencijala.

Nadalje, krize se mogu razlikovati po nekoliko ključnih obilježja. Gundel (2005.) predstavlja dvije nove dimenzije, stupanj predvidljivosti koji igra važnu ulogu jer se neke krize mogu lakše, a neke teže predvidjeti te mogućnost utjecaja na krizu koji također varira, neke krize možemo kontrolirati ili ublažiti, dok su druge teže rješive ili čak nerješive. Prema predloženom modelu, krize se mogu podijeliti na četiri glavna tipa: konvencionalne, nepredvidive, nerješive i temeljne krize, svaka s različitim karakteristikama predvidljivosti i utjecaja (Christensen i sur., 2014.). Osim toga, važne su i situacijske i kontekstualne varijable, kao što su opseg i priroda same krize te povijest političkih i administrativnih izvršitelja, politika i institucija. Ovi čimbenici mogu dodatno oblikovati kako se kriza percipira i kako se prema njoj postupa.

2.1.2 Razumijevanje krize kao izazova i prilike

Kroz proces upravljanja krizom, možemo izdvojiti različite faze, a to su:

1. **Ublažavanje/prevencija:** Ova faza uključuje prepoznavanje potencijalnih rizika i pokušaj njihovog ublažavanja ili sprječavanja. To može uključivati usvajanje regulacija, nadzornih mehanizama i inspekcija kako bi se smanjila ranjivost na potencijalne prijetnje.
2. **Priprema:** U ovoj fazi se razvijaju politike, strukture i resursi koji će biti potrebni u slučaju krize. Planiranje i priprema temelje se na iskustvu i rutinama, no važno je biti fleksibilan i prilagodljiv jer se svaka kriza može razlikovati.
3. **Odgovor/upravljanje posljedicama:** Ovdje je ključna riječ otpornost. Cilj je obuzdati krizu kako bi se minimalizirala šteta i spriječilo urušavanje ključnih

sustava. Ova faza zahtijeva brze odluke, često pod pritiskom i s ograničenim vremenom i informacijama.

4. **Obnova/naknadna politika:** Nakon što kriza prođe, važno je procijeniti što se može naučiti iz nje i provesti proces obnove. To također može uključivati odgovornost i postupke traženja odgovornih za krizu (Christensen i sur., 2014.).

Slijede primjeri Južne Koreje i Australije koje su uspješno pretvorile krize u priliku. U ranoj fazi izbijanja krize, Južna Koreja se suočavala s ogromnom prijetnjom zbog velikog broja potvrđenih slučajeva. Tijekom borbe s virusom, južnokorejska vlada i tvrtke razvile su različite inovativne preventivne mjere (npr. testiranje putem vožnje) i proizvode (npr. testne komplete) koji se mogu koristiti širom svijeta (Liu i sur., 2020.). Mnogi južnokorejski proizvođači također su iskoristili priliku za ponovno razmatranje i restrukturiranje svojih globalnih lanaca opskrbe kako bi ih učinili održivijim. I javni i privatni sektor vide jasne prilike za rast u industrijama koje ne zahtijevaju kontakt, uključujući telekomunikacije, online obrazovanje i rješenja za podršku na daljinu. Tvrtke mogu unaprijediti svoj ugled i doprinijeti ublažavanju negativnih utjecaja globalne zdravstvene krize provođenjem inicijativa korporativne društvene odgovornosti (Liu i sur., 2020.).

Pandemija COVID-19 u Australiji je istaknula postojeće zabrinutosti u vezi s australskim modelom terenskog obrazovanja. Ove zabrinutosti uključuju financijske teškoće studenata, njihovo mentalno zdravlje i izazove povezane s plasmanima koji su možda negativno utjecali na proces učenja. Ova kriza je otvorila priliku za suočavanje s ovim pitanjima i preispitivanje terenskog obrazovanja na način koji je osjetljiviji na sustavne promjene i političke promjene (Morley i Clarke, 2020.).

2.2 Značaj socijalnog rada u kriznim situacijama

Krize se manifestiraju na mnogo načina, uključujući naglu smrt člana obitelji, pucnjavu u školi, siromaštvo, razorne uragane ili potrese, beskućništvo, dijagnozu kronične ili ozbiljne bolesti, gubitak posla; seksualno zlostavljanje, obiteljsko, domaće i partnersko nasilje, psihozu, razvod, umirovljenje, fizičko i seksualno zlostavljanje; imigraciju obitelji iz zemlje pogođene ratom, suicidalnost. Iako neka okruženja

socijalnog rada pružaju usluge intervencije u krizama, kao što su hitne bolničke sobe ili programi za mobilne krize, većina socijalnih radnika se suočava s krizama u različitim okruženjima za rad s raznim skupinama klijenata (Mirabito, 2017.). Socijalni rad je igrao ključnu ulogu tijekom COVID-19 krize, pokrivajući najhitnije socijalne potrebe ranjivih skupina, poput beskućnika ili starijih osoba (Redondo-Sama i sur., 2020.). Kao odgovor na širok spektar kriza, traumatičnih događaja i katastrofa, mnogi ljudi doživljavaju značajnu emocionalnu patnju, ne funkcioniraju na svojim uobičajenim razinama i u opasnosti su od nastavka disfunkcionalnosti ako ne dobiju odgovarajuću pomoć na vrijeme. Na sličan način, organizacije i zajednice doživljavaju ove reakcije kao odgovor na krize i katastrofe. Kao što je slučaj s pojedincima u njima, zdravlje i sposobnost organizacije ili zajednice da djeluju učinkovito će biti narušeni ako ne dobiju potrebnu pomoć u pravo vrijeme (Mirabito, 2017.).

2.2.1 Teorijski okviri socijalnog rada u kontekstu krize

Teorija kriza i intervencija u krizama imaju bogatu povijest u profesiji socijalnog rada, koja se uglavnom razvijala tijekom razdoblja od 1950-ih do 1980-ih, u suradnji s liderima drugih disciplina, uključujući psihijatriju, psihologiju te javno zdravstvo. Važni doprinosi koji su doveli do razvoja teorije kriza uključivali su promatranja vojnika u borbi, istraživanja o tugovanju i žalovanju, proširenje programa prevencije samoubojstava i širenje usluga usmjerenih na krize kao rezultat federalnih političkih inicijativa za razvoj zajedničkog mentalnog zdravlja, pomoći u katastrofama i podrške žrtvama (Mirabito, 2017.). Ključni koncepti teorije kriza su 1) Opasni događaj (eng. *Hazardous event*) - određeni stresni događaj koji se događa tijekom razdoblja relativne stabilnosti, 2) Ranjivo stanje (eng. *Vulnerable state*) - opisuje trenutni i dugoročni odgovor pojedinca na opasni događaj, 3) Okidačni faktor (eng. *Precipitating Factor*) - faktor u nizu događaja koji može pretvoriti ranjivo stanje u stanje neravnoteže, 4) Stanje aktivne krize, (eng. *The State of Active Crisis*) - opisuje neravnotežu koja se događa nakon što su se prethodni mehanizmi suočavanja pojedinca srušili. U ovom stanju doživljavaju se predvidljive reakcije, uključujući fizičku, emocionalnu i kognitivnu neravnotežu, kao i preokupaciju događajima koji su doveli do krize 5) Faza reintegracije ili rješavanja krize (eng. *The Stage of Reintegration or Crisis Resolution*) - posljednja je komponenta "krizne situacije", tijekom koje se pojedinci bore da ovladaju kognitivnim percipiranjem onoga što se dogodilo, te otpuste i prihvate

osjećaje vezane uz krizu (Mirabito, 2017.). Nadalje, Parad i Parad (1990.) definiraju intervenciju u krizi kao "proces aktivnog utjecaja na psihosocijalno funkcioniranje tijekom razdoblja neravnoteže kako bi se olakšao neposredni utjecaj stresnih događaja i kako bi se pomoglo mobiliziranju sposobnosti i resursa osoba pogođenih krizom". Ciljevi intervencije u krizi uključuju upravljanje neposrednom krizom te jačanje strategija suočavanja i rješavanja problema pojedinca, obitelji, grupe, organizacije ili zajednice za budućnost. Parad i Caplan (1960.) primijenili su teoriju i intervenciju tijekom krize u socijalnoj praksi s obiteljima (Mirabito, 2017.).

Što se tiče obitelji, kriza se manifestira u vremenskom razdoblju suočavanja s visokim razinama stresa. Hill (1949.) postavlja temelje putem teorije obiteljskog stresa te objašnjava djelovanje stresora na obiteljski sustav (Wilmoth i Smyser, 2009.). Ako obitelj ne posjeduje potencijale za nošenje s tim stresom dolazi do narušavanja obiteljske ravnoteže i nepovoljnih promjena u odnosima (Patterson, 2002., prema Berc, 2012.). U skladu s tim socijalni radnik u radu s obiteljima pristupa na način da procjeni važne potencijale obitelji na otpornost, obiteljski sustav vjerovanja i prethodno korištenje obiteljskih strategija za suočavanje sa stresom. Na temelju svega navedenog na koncu se planira provedba tretmana koji je usmjeren na pojedina područja koja ovise o sadržaju i prioritetima problema na kojem obitelj radi (Van Hook, 2008., prema Berc, 2012.)

Izrazito važna teorija za socijalni rad je teorija otpornosti. Teorija otpornosti je teorijski okvir koji se fokusira na razumijevanje načina na koji se pojedinci, zajednice i sustavi mogu prilagoditi, oporaviti i napredovati suočeni s nedaćama. Naglašava važnost zaštitnih čimbenika i procesa koji pojedincima omogućuju postizanje rezultata boljeg od očekivanih u izazovnim okolnostima. Relevantna je za socijalni rad u kontekstu društvenog razvoja, siromaštva i nerazvijenosti. Može pomoći razumjeti kako pojedinci i zajednice u okruženjima ograničenim resursima rade na rastu i razvoju te kako se društvene strukture nejednakosti i mogućnosti mogu mobilizirati za promicanje društvenog procvata (Van Breda, 2018.)

2.2.2 Interdisciplinarna suradnja u kriznim situacijama

Slijede primjeri interdisciplinarnosti socijalnog rada s policijom, zdravstvenim i obrazovnim sustavom. Iako mnogi ljudi možda ne smatraju socijalni rad i policijski

posao sličnim profesijama, postoji veliko preklapanje u populacijama kojima pružaju usluge i situacijama na koje reaguju. Situacije mogu uključivati slučajeve obiteljskog nasilja, skrb o djeci, zloupotrebu tvari, mentalne bolesti i dr. Dok su policajci obučeni za trenutnu reakciju, socijalni radnici često djeluju kao dugoročni upravitelji slučaja i pružatelji resursa (Droubie, 2020.). Jedan od glavnih ciljeva socijalnog rada je pomoći policajcima da se suoče s kriznim situacijama sa socijalnog i emocionalnog stajališta, što je ponekad kritizirano kao nedostatak kod policajaca. Unatoč razlikama između ove dvije profesije pristupanje kriznim situacijama interdisciplinarno, može smanjiti napetost i učiniti krizne situacije manje opasnim za policajce, prekršitelje, žrtve i prolaznike (Droubie, 2020.).

Provedeno je istraživanje koje ističe važnost suradnje socijalnog rada i zdravstvene zaštite na primjeru COVID-19 krize. Pandemija nije utjecala samo na zdravstvenu sferu već i na socijalnu. Rizik zanemarivanja socijalnih aspekata se ne bi trebalo podcjenjivati (Di Rosa, 2022.). Dovoljno je razmišljati o potrebama koje se odnose na podršku u svakodnevnom životu i problemima koji proizlaze iz socijalne izolacije i usamljenosti. Podrška profesionalnih socijalnih radnika može poboljšati sposobnost zdravstvenog sustava da odgovori na odgovarajući način u smislu dugoročnog blagostanja zajednice integrirajući zdravstvene usluge s širom lepezom informacija, preventivnih aktivnosti i podrške stanovništvu (Maglajlic i Ioakimidis, 2022., prema Di Rosa, 2022.). Osim toga, socijalni radnici djeluju kao veza između zdravstvenih usluga, usluga lokalnih vlasti i privatnog socijalnog sektora. Još jedan od primjera suradnje sa zdravstvenim sustavom je istraživanja uloge socijalnih radnika u prevenciji samoubojstva. Radeći s pojedincima, grupama i zajednicama, socijalni radnici zaposleni su u različitim okruženjima te kao rezultat toga neizbježno dolaze u kontakt s osobama koje su u riziku od suicidalnog ponašanja. Stoga socijalni radnici mogu igrati važnu ulogu u prevenciji samoubojstva kroz šire inicijative za zdravlje i dobrobit te obrazovanje, primjenu intervencijskih strategija u okviru mentalnog zdravlja te pružanje podrške nakon onima koji su u žalosti zbog samoubojstva (Maple i sur., 2017.).

Suradnja između socijalnog rada i škola ključna je za zadovoljenje potreba učenika i promicanje njihove dobrobiti. U kontekstu Kine, proveden je projekt usmjeren na

razvoj i promociju obrazovnog kurikuluma za prevenciju katastrofa namijenjenog učenicima osnovnih škola. Ova suradnja između socijalnog rada i obrazovnog sektora uključuje niz aktivnosti koje su usmjerene na pružanje podrške učenicima. To uključuje pružanje usluga podrške kako bi se rješavale društvene, emocionalne i akademske potrebe učenika. Osim toga, socijalni radnici često pružaju savjetovanje i provode obrazovne programe kako bi se pomoglo učenicima da razviju vještine za suočavanje s krizama i prevladavanje teškoća. Ovaj projekt naglašava važnost suradnje između različitih sektora u društvu kako bi se osigurala dobrobit i sigurnost učenika (Zhang, 2011.).

2.2.3 Zeleni socijalni rad

Zeleni socijalni rad je koncept koji naglašava integraciju ekološke održivosti i socijalne pravde u praksi socijalnog rada. Ima za cilj rješavanje izazova koje predstavljaju ekološke krize, poput cunamija u Indijskom oceanu 2004., istraživanjem implikacija degradacije okoliša i jačanja strukturnih nejednakosti (Dominelli, 2014.). Ključni aspekti zelenog socijalnog rada uključuju promicanje inkluzivnog socijalnog rada, što znači uključivanje ekološke pravde u praksu socijalnog rada radi suočavanja s izazovima 21. stoljeća. Održivi razvoj je također ključan aspekt zelenog socijalnog rada, te se zagovara promicanje održivijih oblika socio-ekonomske obnove u ekološki ugroženim područjima. Ovo se može postići kroz mobilizaciju resursa, stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja i razvoj modela razvoja koji manje štete okolišu. Konačno, zeleni socijalni rad naglašava potrebu za odgovornošću multinacionalnih tvrtki za pogoršanje socio-ekonomskih nejednakosti i ističe važnost uključivanja zajednica u procese donošenja odluka (Dominelli, 2014.). U slučaju potresa Lushan u Ya'anu u Kini, zeleni socijalni rad odigrao je značajnu ulogu u procesu obnove zajednice. Transdisciplinarni istraživački tim, koji je uključivao socijalne radnike, djelovao je ruku pod ruku s disciplinama poput arhitektonskog dizajna kako bi istražio alternativni model obnove zajednice nakon katastrofe. Tim je olakšao formiranje projekta zajedničke kuhinje čiji je cilj bio ponovno aktivirati tradicionalnu kulturu, promicati lokalno utemeljenu mudrost i vještine te doprinijeti dugoročnom održivom razvoju sela. Zeleni socijalni rad također ima za cilj omogućiti socijalnim skupinama u nepovoljnom položaju da izraze svoja stajališta tijekom procesa urbanog planiranja i

obnove, osiguravajući njihovo uključivanje u proces obnove (Bun Ku i Dominelli, 2018.).

Okvir Sendai (*eng. Sendai Framework*) globalni je okvir za smanjenje rizika od katastrofa koji je izrađen u ožujku 2015. na Trećoj svjetskoj konferenciji UN-a o smanjenju rizika od katastrofa održanoj u Sendaiju u Japanu. Njime se pružaju smjernice i strategije za smanjenje rizika od katastrofa i izgradnju otpornosti na njihove učinke od 2015. do 2030. godine (Murray i sur., 2018.). Okvir prepoznaje važnost ponovnog povezivanja znanosti i skupina u nastajanju, poput zajednice zelenog socijalnog rada, s politikom i praksom za podršku ranjivom stanovništvu, uključujući manjinske skupine i žene. Okvir također naglašava potrebu za inkluzivnim politikama i mehanizmima mreže socijalne sigurnosti, integriranim s programima poboljšanja sredstava za život, kako bi se osnažili i pomogli ljudima nerazmjerno pogođenim katastrofama. Može se zaključiti da zeleni socijalni rada igra ključnu ulogu u smanjenju rizika od katastrofa, izgradnji otpornosti i naporima oporavka nakon katastrofe, s naglaskom na rješavanje društvenih i ekoloških nejednakosti (Murray i sur., 2018.).

3. Različite vrste kriznih situacija i uloga socijalnih radnika

3.1 Prirodne katastrofe

Pojam prirodne katastrofe obično se odnosi na rezultat ili posljedicu pojave prirodnih fenomena. Opis prema WHO-u (2019.) uključuje događaje poput potresa, tsunamija, vulkanskih erupcija, klizišta, uragana, poplava i požara (Harms i sur., 2020). Važno je napomenuti da opseg ljudskih gubitaka i materijalnih šteta ovisi o sposobnosti populacije da se nosi s tim fenomenima i smanji razmjere katastrofe. Prirodne katastrofe imaju ogroman utjecaj na ukupnu ekonomiju zemlje. Osim trenutačnih učinaka, također mogu ostaviti dugoročne posljedice (Ali i sur., 2014.). Obično su to nagli događaji koji se brzo razvijaju i često se pojavljuju iznenada, bez dovoljno vremena za upozorenje ili pripremu (Ivanović, 2014.).

3.1.1 Specifičnosti i izazovi socijalnog rada u prirodnim katastrofama

Socijalni radnici su obučeni za procjenu i intervenciju te stoga imaju puno toga za doprinijeti u fazi hitnog odgovora i dugotrajnog procesa oporavka u slučaju katastrofa (Mathbor, 2007., prema Harms i sur., 2020.). Također, posjeduju vještine za komunikaciju i izgradnju odnosa s ljudima diljem zajednice. U skladu s tim socijalni radnici igraju važnu ulogu u pružanju pomoći preživjelim tijekom neposredne krize, kao i u pomaganju evakuiranim da uspiju u svojim novim zajednicama i da se oporave od svojih gubitaka (Ali i sur., 2014.). Kao primjer možemo uzeti prirodne katastrofe u Zimbabveu koje su imale značajan utjecaj na zemlju, uzrokujući štetu infrastrukturi poput cesta, komunikacijskih mreža, klinika i škola. Posljedice su imale ozbiljan utjecaj na ekonomski razvoj, pogoršavajući siromaštvo u društvu. Socijalni rad ima ključnu ulogu u upravljanju katastrofama u Zimbabveu, obuhvaćajući različite aspekte kao što su pripravnost, ublažavanje, izvođenje i odgovor na katastrofe. Također, socijalni rad može pridonijeti rješavanju poremećaja društvenog funkcioniranja izazvanih prirodnim katastrofama. Ovi poremećaji uključuju pitanja vezana uz sigurnost hrane, zdravlje, obrazovanje i općenitu kvalitetu života. Unatoč tome što je koncept socijalnog rada u katastrofi još uvijek relativno nepoznat u Zimbabveu, postoji postupno prepoznavanje njegove važnosti i potrebe za njegovim daljnjim razvojem.

Neposredno nakon katastrofe socijalni radnici zajedno s drugim stručnjacima za mentalno zdravlje (psihijatri, psiholozi i medicinske sestre) pružaju usluge osobama koje su dijagnosticirane s mentalnim poremećajima. Važno je naglasiti da bez prethodnog informiranog pristanka, nijedna intervencija u mentalnom zdravlju ne može biti opravdana, a takav pristanak mora biti uspostavljen na kulturološki primjeren način (Sim i Garai, 2020.). Ovisno o kontekstu izvanredne situacije i sposobnosti suočavanja, određene skupine ljudi su izložene povećanom riziku od socijalnih i/ili psiholoških problema. Nedavna literatura o mentalnom zdravlju i psihosocijalnom radu ukazuje da su žene jedna od najranjivijih skupina u prirodnim katastrofama (Sim i Garai, 2020.). Neki od čimbenika koji doprinose njihovoj ranjivosti u prirodnim katastrofama su: dvostruko veće šanse za razvoj PTSP-a, podjela rada, nejednak pristup resursima te kulturna i vjerska ograničenja (Terry 2009., prema Sim i Garai, 2020.).

Praksa socijalnog rada tijekom katastrofa može biti posebno izazovna, budući da katastrofalne situacije rezultiraju traumama, tugom i kaosom. Utjecaji na socijalne

radnike mogu biti pogoršani kada nisu upoznati sa zemljopisnim područjem, detaljima katastrofe, lokalnim kulturama i dostupnim resursima (Hickson i Lehmann, 2014.). Osim toga, socijalni radnici mogu se suočiti i s izazovima poput nedostatka podrške i nadzora, koordinacije između usluga te iskustva i znanja vezanih za rad u katastrofama. Takvi izazovi mogu značiti da rad u katastrofama nepovoljno utječe na dobrobit samih socijalnih radnika (Harms i sur., 2020).

3.2 Socijalne i ekonomske krize

Financijska kriza koja je pogodila globalnu ekonomiju 2008. godine dovela je do najgore recesije od 1930-ih (Europska komisija, 2009.), možda čak ozbiljnije i od Velike depresije. Kriza je imala različite učinke na države, rezultirajući padom bruto domaćeg proizvoda (BDP), porastom stopa nezaposlenosti i teškim fiskalnim pritiskom (Thomson i sur., 2014., prema Silva i sur., 2018.). Hrvatska se poput mnogih zemalja diljem svijeta, suočava s ozbiljnom ekonomskom i socijalnom krizom. U zemlji raste stopa rizika od siromaštva, povećava se broj nezaposlenih, a tržište rada obilježava velika nesigurnost. Radnička prava su dovedena u pitanje, a ljudi sve više percipiraju socijalnu nepravdu. Osim toga, solidarnost opada, a proces individualizacije društva postaje sve izraženiji (Ljubotina, 2013.). Nadalje, mnoge zemlje su usvojile politike štednje s znatnim smanjenjem javne potrošnje koja je utjecala na proračune za zdravstvo i socijalnu skrb, a mnogi građani suočavali su se s rastućim nesigurnostima i socijalnom isključenošću (Silva i sur., 2018.). Ekonomske krize mogu utjecati na mentalno zdravlje ili povećanjem čimbenika rizika, poput nezaposlenosti, zaduženosti i gubitka socijalnog statusa, ili oslabljivanjem zaštitnih čimbenika, kao što su sigurnost na poslu i programi zaštite socijalnog blagostanja (Silva i sur., 2018.). Globalna ekonomska kriza dovela je do socioekonomskog pada i marginalizacije isključenog stanovništva, što zahtijeva angažiraniju i refleksivniju praksu u socijalnom radu (Strier, 2013.).

3.2.1 Utjecaj siromaštva i nejednakosti na zajednice

Siromaštvo se obično konceptualizira na temelju dvije perspektive: individualistička i strukturalna. Prema individualističkoj perspektivi, za siromaštvo se krive unutarnji

faktori pojedinca koji su nedostatak truda, lijenost, niska inteligencija, korištenje droga. S druge strane prema strukturalnoj perspektivi, siromaštvo se pripisuje faktorima koji su vanjski za pojedinca, a koji mogu biti diskriminacija, niske plaće, prisiljenost na pohađanje loših škola (Castillo i Becerra, 2012.).

Siromaštvo štetno utječe na različite aspekte kvalitete života obitelji i dobrobiti djece, uključujući materijalnu oskudicu, poteškoće u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba, probleme u podmirivanju troškova obrazovanja, napete obiteljske odnose i emocionalnu ranjivost djece (Ljubotina i sur., 2017.). Socijalni radnici mogu pomoći u ublažavanju učinaka siromaštva nudeći smjernice, resurse i intervencije za poboljšanje dobrobiti i kvalitete života pojedinaca i obitelji. Zapošljavanje se smatra ključnim čimbenikom zaštite od siromaštva, a uloga socijalnih radnika u ovom kontekstu je iznimno važna. Socijalni radnici pomažu pojedincima u pronalaženju mogućnosti za zapošljavanje te razvoju vještina potrebnih za postizanje ekonomske stabilnosti. Osim toga, socijalni radnici aktivno zagovaraju promjene u politikama koje utječu na siromaštvo i podižu svijest o izazovima s kojima se suočavaju pojedinci i obitelji koji žive u siromaštvu. Njihova uloga je usmjerena na pružanje podrške i resursa kako bi ljudima omogućili bolju ekonomsku budućnost (Ljubotina i sur., 2017.).

Znanstvenici utvrđuju da su diplomirani socijalni radnici često izbjegavali rad sa siromašnima i umjesto toga birali rad s bijelim populacijama koje se suočavaju s emocionalnim problemima koji nisu kronični (Castillo i Becerra, 2012.). U skladu s tim većina socijalnih radnika smatra da je odabir rada s korisnicima koji žive u siromaštvu manje popularan odabir u usporedbi s radom s korisnicima koji se suočavaju s drugim vrstama problema (Ljubotina, 2013.). Često se ističe da čak i socijalni radnici koji rade s korisnicima koji žive u siromaštvu često nisu usvojili "pristup osvještavanja problema siromaštva". To znači da unutar profesije socijalnog rada, problem siromaštva nije uvijek prepoznat kao jedan od ključnih prioriteta. Ovaj pristup uključuje šire razumijevanje, a ne samo pružanje materijalne ili financijske pomoći. Gal i Monnickendam (2009.), analizirajući radove različitih autora, ističu nekoliko mogućih razloga za negaciju siromaštva u praksi socijalnog rada. Jedan od tih razloga je činjenica da su siromašni ljudi često svakodnevni i najčešći korisnici socijalnih radnika te zbog toga dolazi do percepcije siromaštva kao "normalnog" ili

"prirodnog". Drugi razlog zašto se socijalni radnici često ne posvećuju problemu siromaštva jest taj što neki od njih ne smatraju dodjelu materijalne pomoći kao klasičan ili "pravi" socijalni rad (Ljubotina i sur., 2017.).

Nadalje, istraživanja ukazuju na nedostatnu uključenosti obrazovanja o siromaštvu u kurikulumima za buduće socijalne radnike kako u našoj zemlji tako i globalno (Ljubotina, 2013.). Pružajući studentima socijalnog rada povećano razumijevanje društvenih uzroka siromaštva, studenti kao rezultat mogu biti voljniji i bolje pripremljeniji za pomoći siromašnima u prevladavanju društvenih prepreka. Jedna od strategija koju socijalni radnici možda žele integrirati u nastavne programe zahtijeva od studenata socijalnog rada da pohađaju tečajeve koji se fokusiraju na strukturiranu nejednakost i utjecaj koji to ima na individualno, obiteljsko i zajedničko zdravlje i dobrobit (Castillo i Becerra, 2012.).

3.3 Krize koje je uzrokovao čovjek

Česta podjela je između kriza koje je uzrokovao čovjek i kriza koje su rezultat prirodnih katastrofa. Krize koje je uzrokovao čovjek su obično složenije iz razloga što se mogu mijenjati tijekom vremena i zahvatiti veća područja, također mogu imati dugotrajnije posljedice (Christensen i sur., 2014.). Nadalje krize koje je uzrokovao čovjek su ekstremni događaji velikih razmjera koji su posljedica ljudskih aktivnosti (npr. masovna pucnjava, teroristički napadi, nuklearne nesreće, podmetanje požara...). Ovi događaji mogu biti rezultat namjernih djela, nemara ili pogrešaka te često rezultiraju ozljedama, gubicima imovine i gubicima ljudskih života (Palgi i sur., 2020.). Tehničke katastrofe su one koje se događaju zbog ljudske pogreške, kvara opreme ili tehnoloških problema. Istraživanje je pokazalo da ljudi koji su doživjeli tehnološke katastrofe obično percipiraju veći rizik od potencijalnih nuklearnih nesreća. Razina stresa doživljena u vrijeme katastrofe ili neposredno nakon toga povezana je s višim razinama stresa čak godinu dana kasnije. Suprotno tome iskustvo s prirodnim katastrofama ne mijenja način na koji pojedinci percipiraju rizik od tih nesreća. (Christensen i sur., 2014.).

3.3.1 Nuklearne katastrofe

Nuklearna katastrofa odnosi se na teški i katastrofalni događaj koji uključuje nuklearnu elektranu ili postrojenje koji rezultira značajnom štetom, oslobađanjem radioaktivnih materijala i potencijalnom štetom za ljudsko zdravlje i okoliš. Može doći do raširene kontaminacije, evakuacije pogođenih područja i dugoročnih posljedica za pogođeno stanovništvo (Sato, 2017.).

Nuklearna katastrofa u Fukushima u Japanu 2011. godine, uzrokovana kombinacijom razornog potresa i cunamija, privukla je globalnu pozornost na važnost nuklearne sigurnosti i dovela do napora za promicanje strožih međunarodnih standarda (Yamamura, 2012.). Posljedice nuklearne katastrofe uključuju izazove u komunikaciji, pristupu informacijama i naporima za oporavak, što je istaknuto iskustvima onih pogođenih katastrofom (Sato, 2017.). Razvijeni su sustavi telefonske podrške kako bi pružila psihološku pomoć pojedincima pogođenim katastrofom u Fukushima i pandemijom COVID-19. Telefonska intervencija uključuje slanje anketa o mentalnom zdravlju i načinu života pogođenim pojedincima i pružanje telefonskog savjetovanja osobama visokog rizika. Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u pružanju telefonske podrške i savjetovanja, nude metode suočavanja sa stresom, informacije o socijalnim resursima i savjete o načinu života onima kojima je potrebna (Momoi, 2020.). Socijalna podrška je iznimno važna za smanjenje vjerojatnosti dijagnoze velikog depresivnog poremećaja ili generaliziranog anksioznog poremećaja nakon nuklearne katastrofe (Longmuir i Agyapong, 2021.).

3.3.2 Terorizam

Terorizam je oblik namjernog nasilja ili prijetnje nasiljem koje čine pojedinci ili skupine s političkim, ideološkim ili vjerskim motivacijama. Definicija terorizma je složena i subjektivna, uključuje čimbenike kao što su medijski utjecaj, raznolikost, nepravda i ugnjetavanje. Primjeri terorizma uključuju poznate događaje poput holokausta, genocida u Ruandi, bombaških napada u Londonu, bombardiranja vlakova u Madridu i 11. rujna (Parker i Ashencaen Crabtree, 2013.). Teroristički napadi mogu imati duboke psihosocijalne učinke na pojedince i zajednice. Preživjeli mogu doživjeti složene nuspojave, uključujući posttraumatski stresni poremećaj (PTSP), sumnju u autoritete i strah za osobnu sigurnost (Cleary i Dominelli, 2020.). Terorizam ne stvara samo izravne žrtve već i "skrivenne žrtve" koje mogu doživjeti psihosocijalne

posljedice zbog blizine napada ili svjedočenja njegovih posljedica. Ove skrivene žrtve zahtijevaju stručnu podršku kako bi zadovoljile svoje jedinstvene potrebe. Žrtve terorizma često doživljavaju osjećaj bespomoćnosti, gubitak kontrole i sumnju u svoje odnose, okoliš i sustave vjerovanja (Benson i sur., 2016.).

Socijalni radnici igraju ključnu ulogu u odgovoru na terorizam kao krizu. Oni su u dobroj poziciji da pruže podršku i intervencije preživjelim, uključujući empatično slušanje, osnaživanje zajednice i procjenu individualnih i kolektivnih iskustava traume (Cleary i Dominelli, 2020.). Mogu raditi s marginaliziranim pojedincima pružajući im savjetovanje i resurse kako bi im pomogli da se nose s traumom i raseljavanjem. Osim toga, socijalni radnici mogu zagovarati prava i potrebe onih koji su pogođeni, osiguravajući pristup potrebnim uslugama i sustavima podrške (Parker i Ashencaen Crabtree, 2013.).

3.3.3 Ratovi

Profesija socijalnog rada ima odgovornost osporiti društvene uvjete koji doprinose socijalnoj isključenosti, stigmatizaciji ili podčinjavanju, te raditi na inkluzivnom društvu, uključujući i u kontekstu rata (Harding i Libal, 2012.). U nastavku su navedeni ratni uvjeti na primjerima Ukrajine, Iraka i Sijera Leonea.

Oružani sukob u Ukrajini doveo je do značajnog povećanja broja raseljenih osoba, broj je porastao s 56.000 u kolovozu 2014. na 1,4 milijuna do kolovoza 2015. Stvarna brojka raseljenih osoba vjerojatno će biti još veća. Raseljavanje pojedinaca iz zona sukoba u Ukrajini odvijalo se kaotično i uglavnom je bilo organizirano od strane dobrovoljaca. Politički kontekst u Ukrajini, gdje moć pretežito pripada bogatim elitnim skupinama, stvara ograničenja za razvoj socijalnog rada i programa socijalne skrbi. Kao odgovor na (post)traumatična iskustva boraca, njihovih obitelji i raseljenih osoba, otvorene su državne "socijalne" usluge u većim gradovima Ukrajine, pružajući podršku uglavnom putem psihologa i liječnika, ali ne i kvalificiranih socijalnih radnika (Semigina i Gusak, 2015.). Ruska invazija na Ukrajinu 2022. imala je značajan utjecaj na usluge mentalnog zdravlja u zemlji te je dovelo do povećane potražnje za mentalnom zdravstvenom zaštitom među pogođenim stanovništvom (Goto i sur., 2023.). Ukrajinska vlada odobrila je viziju nacionalne reforme mentalnog zdravlja, koja ima za cilj rješavanje izazova s kojima se suočavaju regije pogođene sukobom,

osobito u Donjecku i Luhansku. Prisutnost humanitarnih organizacija u tim regijama pruža mogućnosti socijalnim radnicima da donesu jedinstvenu stručnost i resurse za podršku reformi mentalnog zdravlja i skrbi u zajednici.

Američka invazija i rat u Iraku rezultirali su značajnom izbjegličkom krizom, s dva milijuna raseljenih Iračana u Jordanu i Siriji. Terensko istraživanje pokazuje da je malo obučениh socijalnih radnika doprinijelo politici i praksi s raseljenim Iračanima, ističući potrebu da socijalni radnici sudjeluju u humanitarnim programima pomoći i razvoja. Socijalni radnici imaju obvezu za poticanje međunarodne suradnje kako bi se suprotstavili globalnim oblicima ugnjetavanja, kao što je nedostatak zadovoljavanja potreba izbjeglica. Iračke izbjeglice u Jordanu i Siriji suočavaju se s materijalnim poteškoćama, problemom sigurnosti hrane, stanovanja i dohodka. Međunarodna humanitarna pomoć i ograničena državna potpora ključni su za rješavanje tih izazova (Harding i Libal, 2012.).

Još jedan primjer ratnih uvjeta je sudjelovanje djece u sukobima u Sjevernoj Leoneu. Bivši dječji vojnici doživjeli su nasilje tijekom oružanog sukoba te su se suočili s izazovima nakon rata. Trauma rata imala je duboke posljedice te je dovela do loših snova, straha od diskriminacije i poteškoća u suočavanju sa sjećanjima (Denov, 2010.). Bol od tjelesnih ozljeda bila je značajna, ali psihološke posljedice bile su jednako važne za prepoznavanje. Socijalni rad igra ključnu ulogu u rješavanju traume i pružanju podrške reintegraciji bivših dječjih vojnika u društvo. Specifično pružaju savjetovanje i terapiju kako bi pomogli djeci da obrade svoja iskustva i razviju mehanizme suočavanja. Socijalni radnici također rade na stvaranju sigurnog i podržavajućeg okruženja za djecu, pomažući im da obnove svoj život i povrate osjećaj normalnosti. U skladu s tim surađuju s drugim stručnjacima i organizacijama kako bi osigurali pristup obrazovanju, zdravstvu i drugim osnovnim uslugama za dobrobit djece (Denov, 2010.).

Rat i oružani sukobi imaju značajan utjecaj na djecu i na cijeli obiteljski sustav, ometajući njihove potencijalne zaštitne kapacitete i potencijalno doprinoseći negativnim dugoročnim međugeneracijskim učincima. Složenost raseljavanja, migracija i preseljenja dodatno pojačava ove učinke (Denov i Shevell, 2019.). Obitelj ima ključnu ulogu u oblikovanju mentalnog zdravlja i dobrobiti djece u okruženjima

pogođenim sukobima i nakon sukoba, naglašavajući potrebu za pristupima usmjerenim na obitelj u osmišljavanju usluga psihosocijalne podrške. Praksa socijalnog rada trebala bi biti kulturno odgovorna, uzimajući u obzir raznolikost i heterogenost djece izbjeglica pogođene ratom i potreba i iskustava obitelji. Pristupi zasnovani na socioekološkim okvirima i participativnim metodama mogu se integrirati u praksu socijalnog rada kako bi se bolje zadovoljile potrebe djece i obitelji pogođene ratom (Denov i Shevell, 2019.).

4. Analiza najboljih praksi i smjernica za socijalne radnike u kriznim situacijama

4.1 Modeli pripreme zajednica za krize

Sveobuhvatne strategije ublažavanja krize moraju koristiti pristup koji uključuje veći broj agencija kako bi se osiguralo da priprema uključuje širok raspon sektora i institucija na nacionalnoj i međunarodnoj razini unutar područja sklonim katastrofama (Desai, 2008.). Dominelli (2015.) ističe da ublažavanje krize podrazumijeva aktivnosti i strategije koje su usmjerene na smanjenje opasnosti koje katastrofa može donijeti. Također, naglašava važnost korištenja praksi koje nisu opresivne (eng. *anti-oppressive*) kako bi se postigla održiva i pravedna reakcija na krizu (Cleary i Dominelli, 2020.).

Psihosocijalni utjecaj katastrofa, kako na pojedince tako i na cijele zajednice koje su pogođene, često se pokazao kao dugotrajniji i teži za ublažavanje u usporedbi s fizičkim posljedicama nakon katastrofe. U ovom kontekstu, intervencija socijalnog rada može biti od iznimne pomoći (Cleary i Dominelli, 2020.). Ali i sur., (2014.) pružili su lokalizirani primjer intervencije socijalnog rada u upravljanju rizikom tijekom katastrofe u Bangladešu nakon nekoliko manjih potresa. Reflektirana analiza lokalnih reakcija pokazala je da bangladeške zajednice nisu bile svjesne kako najbolje reagirati neposredno nakon katastrofe. Stoga su socijalni radnici dobili zadatak koordiniranja i distribucije planova za odgovor na katastrofu. To je uključivalo medicinske, psihološke i pravne profesionalne organizacije, kao i članove zajednice, kako bi znali kakve uloge i odgovornosti imaju u budućim katastrofama. Obavještavali su škole i bolnice kako najbolje prioritizirati prilikom donošenja odluka tijekom izvanrednih situacija putem edukacijskih sesija, plakata, audio-vizualnih resursa i

oglasa u novinama. Temeljna osnova ove strategije je uključivala aktivnosti pripreme i planiranja prilagodbe na lokalnim razinama zajednice, formiranje regionalnih odbora za ublažavanje katastrofa te šira inicijativa na nacionalnoj razini za procjenu regionalnih ranjivosti. Kako bi se umanjili rizici i opasnosti u budućim katastrofama radilo se i na pružanju obuke i resursa za upravljanje rizicima (Ali i sur., 2014.).

Nadalje, ističe se važnost pripreme metodološkog pristupa upravljanju slučajem kako bi višestruke suradnje dionika u ublažavanju katastrofa uspjele. Planiranjem okvira za upravljanje slučajem unaprijed, podrška može pružiti promišljeniji te time i ekonomičniji pristup oporavku onima koji su pogođeni katastrofom (Matthieu i sur., 2007.).

Hall i sur., (2002.) su opisali postojanje šest općenito prihvaćenih koraka upravljanja slučajem. Prvo, praktičar treba identificirati klijente i uspostaviti kontakt s njima. U scenariju katastrofe, to bi uključivalo sve one koji su pogođeni događajem. Zatim je potrebna procjena potreba, koju bi ključni organizatori upravljanja trebali izraditi. Treće, trebaju zajedno s preživjelim planirati kako najbolje zadovoljiti te potrebe. Ključna značajka pristupa upravljanju slučajem tijekom katastrofe je razlikovanje nezadovoljenih potreba koje su povezane s katastrofom u usporedbi s onima koje su postojale prije katastrofe (Dombo i Ahearn, 2017., prema Cleary i Dominelli, 2020.), to bi moglo uključivati trajne društvene probleme ili prethodne individualne medicinske uvjete. Nakon toga, četvrta značajka socijalnog rada u upravljanju slučajem je identificiranje i uspostava lokalnih potpornih mreža povezivanjem preživjelih s uslugama koje mogu pomoći u zadovoljenju njihovih potreba. Nakon što se uspostave početne veze, očekuje se da će upravitelj slučaja kontinuirano pratiti učinkovitost intervencija na koje povezuje klijente i procijeniti jesu li njihove potrebe zaista potpuno zadovoljene (Goelitz i Stewart-Khan, 2013., prema Cleary i Dominelli, 2020.). Ako početne veze nisu uspjele, posljednja značajka upravljanja slučajem tijekom katastrofe bila bi zastupanje za nezadovoljene potrebe preživjelih na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini (Cleary i Dominelli, 2020.) Upravljanje slučajem često je dugotrajna inicijativa nakon katastrofe, budući da planovi za oporavak često traju godinama prije nego što se sve potrebe i osnovni resursi koji su izgubljeni u potpunosti zadovolje (Findley i sur., 2014., prema Cleary i Dominelli, 2020.). Na primjer, Bell (2008.) je nakon analize uragana Katrina, zaključio da su socijalni radnici

i agencije pružali podršku za oporavak organiziran oko pristupa upravljanje slučajem više od dvije godine nakon katastrofe 2005. godine (Cleary i Dominelli, 2020.)

4.2 Osiguravanje resursa i koordinacija

Socijalni radnici uključeni u praksu zajednice su upoznati s metodama za podizanje svijesti i obrazovanje populacija o socijalnim, ekonomskim i ekološkim uvjetima koji negativno utječu na kvalitetu života. Distribucija točnih informacija unutar marginaliziranih zajednica može pružiti izvor moći za utjecanje na donošenje odluka (Ersing, 2020.). Sposobnost identificiranja osobnih i društvenih resursa (eng. *assets*) je još jedan pristup koji se koristi za podizanje svijesti i smanjenje ranjivosti.

Kućanstva mogu smanjiti ranjivost prema opasnostima tako što će identificirati resurse koji im mogu poslužiti za bolje suočavanje s krizom. Studija slučaja u Floridi o ponašanju tijekom evakuacije (Collins i sur., 2018. prema Ersing, 2020.), istraživala je utjecaj društvenih veza na njihovu odluku da li će evakuirati ili neće u danima prije dolaska uragana Irme 2017. godine. Pojedinci koji imaju više društvenih veza prilikom odluke o evakuaciji prije će evakuirati, čime smanjuju ranjivost na utjecaj nadolazeće opasnosti. Drugim riječima, broj i vrste društvenih odnosa koje osoba ima u svom životu mogu pružiti pristup raznolikijem nizu resursa i opcija za smanjenje ranjivosti. Uloga društvenih veza kao resursa tijekom evakuacija također je otkrivena tijekom uragana Katrina i Rita (2005.) godine, pri čemu je broj i raznolikost društvenih veza poticala uspostavu povjerenja i dijeljenje informacija među članovima zajednice (Collins i sur., 2018.).

Nakon što se identificiraju resursi, zajedničko organiziranje može pomoći u određivanju kako maksimalno iskoristiti te resurse i uključiti ih u širi plan za ublažavanje opasnosti. Sposobnost transformacije postojećih resursa u nove resurse i njihova primjena za suočavanje s prijetnjom katastrofe rezultat je adaptivnih kapaciteta (Ersing, 2020). Glavni cilj je mobilizirati lokalni društveni kapital i uspostaviti suradnju s drugim organizacijama kako bi se jačala otpornost zajednice u katastrofama. To uključuje aktivnosti poput organiziranja članova ranjivih zajednica u povezivanju s organizacijama koje pružaju usluge u katastrofama, kao što je Crveni križ. Unutar tih

organizacija, članovi zajednice imaju priliku proći obuku za stjecanje vještina potrebnih za pružanje masovne skrbi i pomoć susjedima kako bi sigurno stigli do skloništa. Ovaj angažman članova zajednice pomaže u izgradnji otpornosti zajednice i boljoj pripremi za buduće katastrofe (Ersing, 2020).

Kolektivna učinkovitost uključuje stvaranje društvene kohezije i povjerenja unutar zajednice te volju susjeda da koriste te veze kako bi poduzeli akciju u ime općeg dobra. Razine povjerenja u zajednici bile su važne za uključivanje stanovnika i komunikaciju informacija o pripremi. Otpornost zahtijeva ne samo identifikaciju i mobilizaciju resursa, već i primjenu tih resursa na način koji generira vodstvo i podržava zagovaranje politika i praksi koje promiču održive promjene (Kemp i Palinkas, 2015., prema Ersing, 2020.).

Zajednice koje su preživjele veliku prirodnu katastrofu ističu važnost snažnog vodstva lokalnih pojedinaca i dobrovoljnih skupina ovlaštenih za obnovu. U tom smislu, socijalni radnici prepoznaju da učinkoviti rad zajednice u pružanju pomoći i obnovi nakon katastrofe zahtijeva osnaženu lokalnu akciju. Vještine zagovaranja za promjenu sustava koji su nepravedni prema marginaliziranim pojedincima i obiteljima, a što im otežava obnovu života nakon katastrofe su ključni dio dugoročne obnove. Također, bitno je ukloniti prepreke za otpornost koje proizlaze iz nejednakosti povezanih s rasom, spolom i siromaštvom. To su osnovne komponente prakse socijalnog rada u zajednici (Ersing, 2020.).

4.3 Poticanje otpornosti zajednica

Otpornost se odnosi na sposobnost sustava da se oporavi od iznenadnih šokova, istovremeno transformirajući svoje strukture i resurse kako bi se prilagodio dugotrajnim stresovima, promjenama i neizvjesnostima. Sektorska suradnja, koja obuhvaća suradnju između javnog i privatnog sektora, zajedno s organizacijama civilnog društva, igra ključnu ulogu u učinkovitom suočavanju s događajima koji utječu na zajednice te u izgradnji njihove otpornosti. Istraživanje čimbenika koji olakšavaju suradnju između organizacija prije, za vrijeme i nakon kriznih situacija

može značajno doprinijeti boljem upravljanju krizama i smanjenju njihovih posljedica, što rezultira povećanjem otpornosti zajednice (Van der Vegt, 2015.).

Otpornost pojedinca povezana je s širim društvenim okruženjem u kojem ta osoba živi. To uključuje obitelj, zajednicu i opće društvene strukture. Društvena otpornost se definira kao sposobnost grupa ili zajednica da se nose s vanjskim stresovima i poremećajima koji proizlaze iz društvenih, političkih i ekoloških promjena. Ključno za definiranje koncepta otpornosti jest razumijevanje što ga karakterizira. Walker i sur., (2002.) navode sljedeće sposobnosti otpornih pojedinaca i zajednica: (1) apsorpcija poremećaja, (2) samoorganizacija i (3) učenje i prilagodba (Dlamini, 2020.).

1. Koncept **apsorbiranja poremećaja** (eng. *absorbing disturbances*) spominje se u kontekstu pojedinaca, obitelji i zajednica koje imaju sposobnost apsorbirati šokove i poremećaje u svom životu. Primjeri naglašavaju kako ranjiva kućanstva u Svazi-ju, poput kućanstava s djecom, apsorbiraju šokove uzrokovane neočekivanim promjenama u njihovim životima zbog posljedica HIV/AIDS-a. Stoga su od velike važnosti istraživanja strategija zajednica za suočavanje s poremećajima i potreba za integriranim pristupom ranjivosti koji usklađuje socijalne politike vlade s razvojem zajednice. Skupine za samopomoć i zadruge postale su način života mnogih zajednica u Svazi-ju, gdje zajedno rade na minimiziranju socijalnih i ekonomskih poremećaja uzrokovanih smrtnošću i siromaštvom HIV-a. Važno je naglasiti da se otpornost gradi kroz suradnju socijalnih radnika s zajednicama kako bi se potaklo učenje i prilagodba te osnažila sposobnost zajednica da se suoče s vanjskim stresovima i promjenama.
2. Koncept **samoorganizacije** povezan je s sposobnošću pojedinaca i zajednica da se prilagode, uče i nose se s promjenama u njihovim okolnostima. Samoorganizacija uključuje pojedince i zajednice koje preuzimaju uloge i odgovornosti za pružanje podrške i skrbi, kao što je slučaj starije braće i sestara u dječjim kućanstvima u Svazi-ju. Socijalni radnici mogu igrati ulogu u olakšavanju samoorganizacije radeći u suradnji sa zajednicama i osnažujući ih da mobiliziraju svoj društveni kapital i resurse (Dlamini, 2020.).

4.3.1 Jačanje otpornosti socijalnih radnika

Što se tiče socijalnih radnika važno je smanjiti njihovu osjetljivost na izgaranje (eng. *burnout*) i suosjećajnu iscrpljenost. S obzirom na kontinuirane izazove i stres prilikom pružanja intervencija klijentima koji prolaze kroz krize i traume, od suštinskog je značaja da socijalni radnici razvijaju i redovito primjenjuju strategije za profesionalnu efikasnost (Mirabito, 2017.). Baum (2014.) naglašava da socijalni radnici koji dijele traumatska iskustva trebaju redovito održavati timske razgovore i individualne supervizije (Cleary i Dominelli, 2020.). Nužno je i da im se službeno priznaju psihosocijalni utjecaji koje proces oporavka od katastrofe može imati na mentalno zdravlje radnika (Cleary i Dominelli, 2020.). Supervizija i redovita analiza situacije pokazale su se korisnima na dva načina: prvo, legitimiziraju osjećaje socijalnih radnika na način koji osigurava da su njihove reakcije uobičajene u struci te da ne odražavaju nužno kompetenciju pojedinca; i drugo, sprječavaju štetne radne navike rano pružajući prostor za formalno raspravljanje o pitanjima koja se tiču njihove dobrobiti (Cleary i Dominelli, 2020.). Literatura ističe važnost uključivanja brige o vlastitoj dobrobiti i otpornosti u programe obuke socijalnih radnika. Navedimo primjer istraživanja koje je proveo Figley (2002.) u kontekstu brige o sebi i otpornosti socijalnih radnika. Proučavao je kako formalna obuka o specifičnim vještinama otpornosti vezanim uz njihov sektor i strategije brige o sebi mogu značajno smanjiti vjerojatnost da socijalni radnici razviju ozbiljne psihološke poremećaje kao posljedicu svog rada. Osim formalne obuke, Figley je istaknuo važnost osobnih strategija brige o sebi koje socijalni radnici mogu primjenjivati. Strategije uključuju osiguravanje dovoljno vremena za odmor i opuštanje, održavanje pozitivnih odnosa s ljudima izvan radnog okvira, kao što su obitelj i prijatelji, pronalaženje zadovoljstva u hobijima i aktivnostima, redovito vježbanje tijela i prakticiranje svjesnosti. (Mirabito, 2017.).

Nedavna kriza uzrokovana pandemijom COVID-19 postavila je izazove pred socijalne radnike i istovremeno naglasila važnost razvijanja njihove otpornosti. Intervencije temeljene na pažnji (eng. *mindfulness-based interventions*) su prakse koje se temelje na znanstvenim dokazima i uključuju obuku pojedinaca da usmjere svoju pažnju na trenutak u kojem se nalaze. Ove intervencije obično uključuju različite tehnike pažljivosti, kao što su meditacija, vježbe disanja i skeniranje tijela, kako bi se poticala svjesnost i prihvaćanje vlastitih misli, osjećaja i tjelesnih senzacija.

Istraživanja su pokazala da intervencije temeljene na pažnji imaju pozitivan utjecaj na mentalno zdravlje i dobrobit pojedinaca, uključujući smanjenje razine stresa, anksioznosti i depresije te poboljšanje psihološke fleksibilnosti. U kontekstu socijalnih radnika, ove intervencije su se pokazale učinkovitima u promicanju samopomoći, očuvanju vlastite dobrobiti i osiguravanju uspješnog pružanja usluga klijentima (Asl, 2021.). Važno je napomenuti da se ove intervencije mogu prilagoditi različitim formatima, uključujući individualne i grupne sesije, kao i putem mobilnih aplikacija, što ih čini pristupačnima i prilagodljivima različitim okruženjima i populacijama. Ova praksa pomaže socijalnim radnicima u suočavanju s izazovima i održavanju emocionalne stabilnosti, čime doprinose i kvaliteti usluga koje pružaju svojim klijentima. (Asl, 2021.).

4.4 Kontinuirano obrazovanje socijalnih radnika

Više izvora naglašava važnost obuke socijalnih radnika kako bi se omogućilo uključivanje podrške koja je relevantna za različite etničke skupine u planiranje odgovora na katastrofe. Ovo uključuje pružanje duhovno osjetljivih inicijativa unutar strategija oporavka. Također se preporučuje samoprocjena kako bi se prepoznale vlastite vrijednosti i duhovna orijentacija. Što se tiče prakse nakon katastrofe, ističe se važnost razvijanja suradnje s vjerskim organizacijama unutar planova upravljanja slučajem kako bi se omogućilo upućivanje religioznih preživjelih na lokalno vođene programe kad god je to potrebno. Nažalost, takva sekularna i duhovna suradnja u podršci nakon katastrofe često je rijetka i suočava se s otporom mnogih sekularnih praktičara (Cleary i Dominelli, 2020.).

Na primjeru Sjeverne Irske možemo primijetiti potrebu za obrazovanjem socijalnih radnika u kriznim situacijama političkog karaktera. Tijekom 30-godišnjeg sukoba između dviju populacija, obično nazvanih nacionalističkim republikancima (Irci ili rimokatolici) i unionističkim lojalistima (Britanci ili protestanti), preminulo je više od 3.600 ljudi, a oko 40.000 poznato je da su ozlijeđeni (Manktelow, 2007., prema Cleary i Dominelli, 2020.). Programi obuke za socijalne radnike i institucionalne politike u Sjevernoj Irskoj efikasno su pripremali socijalne radnike za reagiranje na apolitičke probleme, ali nisu ih opremali za suočavanje s posljedicama koje bi njihova osobna iskustva i identitet mogli imati na odgovaranje na incidente vezane uz sociopolitički

konflikt. Stoga su zakonske socijalne usluge bile povijesno nepripremljene za pružanje podrške koje je taj konflikt izazvao na mentalno zdravlje i dobrobit pogođenih ljudi, kako zbog ograničenja u obuci koju su primali, tako i zbog nedostatka odnosa koje su imali s pogođenim zajednicama (Cleary i Dominelli, 2020.).

Australija i njene inovacije u doba COVID-19 krize su još jedan od vrlo dobrih primjera dodatne edukacije socijalnih radnika. Pandemija je prisilila australska sveučilišta da preispitaju obrazovanje o socijalnom radu, posebno u pogledu terenskog obrazovanja. To je dovelo do izmjene nekih standarda vezanih za terensko obrazovanje od strane Australске udruge socijalnih radnika (AASW), stvarajući mogućnosti za nastavnike socijalnog rada da zamisle i implementiraju nove modele terenskog obrazovanja koji su pogodniji za suvremene kontekste. Tijekom pandemije studenti socijalnog rada organizirani su u nadzorne skupine koje rade od kuće, omogućujući im da pomognu u novim potrebama odgovora na organizacijska zatvaranja. Na primjer, neki studenti radili su u prvoj liniji hitne pomoći koja je pružala hranu, medicinske skripte i individualnu podršku ranjivim članovima zajednice. Ova suradnja s organizacijama koje rade na rubovima sektora zajednice usklađuje se s pozivom na kritičnu obnovu profesije socijalnog rada (Morley i Clarke, 2020.).

Istraživanja obuke za terenski rad socijalnih radnika ukazuju na to da rastući izazovi suvremene prakse zahtijevaju da socijalni radnici preuzmu različite uloge i interveniraju na više razina s klijentima koji doživljavaju teške psihosocijalne stresore i krize (Rosenthal-Gelman i Mirabito, 2005., prema Mirabito, 2017.). Identificirala su se ključna područja prakse i vještine koja se smatraju najrelevantnijima za obuku studenata socijalnog rada. To uključuje intervenciju u kriznim situacijama, pružanje kratkotrajnog liječenja, zagovaranje za klijente, upravljanje slučajevima te podršku u procesu tugovanja i gubitka. Rock i Corbin (2007.) preporučuju da se studenti socijalnog rada također prođu obuku u upravljanju stresom, rješavanju konflikata i radu s grupama.

Sve ove vještine i kompetencije omogućuju socijalnim radnicima da pruže kvalitetnu podršku klijentima u različitim situacijama te da se adekvatno nose s izazovima suvremenog socijalnog rada. Ovaj kontinuirani razvoj vještina ključan je za osiguranje visoke razine usluga i podrške zajednicama i pojedincima u kriznim situacijama.

5. Zaključak

Ovaj diplomski rad predstavlja sveobuhvatan pregled uloge socijalnih radnika u upravljanju krizama i katastrofama te načina na koje njihova obuka, suradnja s drugim sektorima i pristup resursima mogu značajno doprinijeti izgradnji otpornih zajednica. Kroz analizu različitih aspekata ovog važnog područja socijalnog rada, rad ističe ključne spoznaje i smjernice koje bi trebale oblikovati praksu i daljnja istraživanja.

Jedan od centralnih zaključaka ovog rada je raznolikost izazova koje krize i katastrofe predstavljaju. Bez obzira na to radi li se o prirodnim katastrofama, sociopolitičkim konfliktima, pandemijama ili drugim izvanrednim situacijama, svaka od njih ima svoje specifične karakteristike i utjecaje na pojedince i zajednice. Socijalni radnici često se nalaze u prvim redovima suočavanja s tim izazovima i moraju prilagoditi svoj pristup kako bi odgovorili na potrebe svojih klijenata. Rad istražuje kako socijalni radnici mogu doprinijeti procesu oporavka i smanjenju negativnih posljedica kriza (Denov i Shevell, 2019.).

U prethodnim dijelovima rada istraživali smo kako socijalni radnici mogu ispuniti različite uloge u kriznim situacijama, uključujući pružanje emocionalne podrške, zagovaranje za prava klijenata i upravljanje slučajevima. Naglasak je stavljen na važnost kulturološki osjetljivog pristupa, posebno u situacijama sukoba i izbjegličkih kriza. Kulturna osjetljivost, zajedno s pristupom temeljenim na ljudskim pravima i inkluzijom, ključni su elementi u osiguravanju pravedne podrške i pristupačnosti svima koji su pogođeni krizom (Sim i Garai, 2020.).

Suradnja socijalnih radnika s drugim sektorima i organizacijama također je ključna komponenta u učinkovitom upravljanju krizama. Rad je pružio primjere inovativnih pristupa terenskom obrazovanju socijalnih radnika koji su omogućili uspješnu suradnju s različitim organizacijama, uključujući vjerske institucije, civilno društvo i zdravstveni sektor. Suradnja na terenu tijekom pandemije COVID-19 pokazala je kako socijalni radnici mogu brzo prilagoditi svoje metode kako bi udovoljili novim potrebama zajednica (Morley i Clarke, 2020.).

Nadalje, istražili smo potrebu za obukom socijalnih radnika kako bi se pripremili za različite krizne situacije. Obuka bi trebala obuhvaćati različite aspekte prakse,

uključujući intervenciju u kriznim situacijama, upravljanje slučajevima, podršku u procesu tugovanja i gubitka, kao i razvoj kulturološki kompetentnih vještina. Istraživanja su pokazala da su takve vještine ključne za uspješno djelovanje u zahtjevnim situacijama (Cleary i Dominelli, 2020.).

U zaključku, ovaj rad naglašava izuzetno važnu ulogu socijalnih radnika u upravljanju krizama i katastrofama. Socijalni radnici su često prvi kontakt za pogođene osobe i obitelji te igraju ključnu ulogu u stabilizaciji situacije i pružanju podrške. Iako svaka kriza može biti jedinstvena, osnovne vještine i pristupi socijalnih radnika ostaju konstantni faktori za uspješno suočavanje s izazovima. Daljnja istraživanja i razvoj obuke socijalnih radnika bit će ključni kako bi se poboljšala njihova sposobnost za djelovanje u različitim kriznim situacijama. Ovaj rad predstavlja temelj za daljnji napredak u području upravljanja krizama u socijalnom radu i promicanju otpornosti zajednica.

6. Literatura

1. Ali, I., Hatta, Z. A., & Azman, A. (2014). Transforming the local capacity on natural disaster risk reduction in Bangladeshi communities: A social work perspective. *Asian Social Work and Policy Review*, 8(1), 34-42.
2. Benson, P. W., Furman, L. D., Canda, E. R., Moss, B., & Danbolt, T. (2016). Spiritually sensitive social work with victims of natural disasters and terrorism. *British journal of social work*, 46(5), 1372-1393.
3. Berc, G. (2012). Obiteljska otpornost-teorijsko utemeljenje i primjena koncepta u socijalnom radu. *Ljetopis Socijalnog Rada* 19(1), 145-167.
4. Bun Ku, H., & Dominelli, L. (2018). Not only eating together: Space and green social work intervention in a hazard-affected area in Ya'an, Sichuan of China. *British Journal of Social Work*, 48(5), 1409-1431.
5. Castillo, J. T., & Becerra, D. (2012). The perception of poverty and social welfare policies among undergraduate and graduate social work students in the United States. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22(4), 375-391.

6. Christensen, T., Læg Reid, P., & Rykkja, L. H. (2016). Organizing for crisis management: Building governance capacity and legitimacy. *Public administration review*, 76(6), 887-897.
7. Cleary, J., and Dominelli, L. (2020) *Social Work and Disasters: Systematic Literature Review, Main Report*. Stirling Scotland: University of Stirling, Faculty of Social Sciences
8. Collins J, Ersing R, Polen A, Saunders M, Senkbeil J (2018) The effects of social connections on evacuation decision making during hurricane Irma. *Weather Climate Soc* 10, 459–469.
9. Denov, M. (2010). Coping with the trauma of war: Former child soldiers in post-conflict Sierra Leone. *International Social Work*, 53(6), 791-806.
10. Denov, M., & Shevell, M. C. (2019). Social work practice with war-affected children and families: the importance of family, culture, arts, and participatory approaches. *Journal of family social work* 22(1), 1–16.
11. Desai, A. S. (2018). Disaster and social work responses. In *Revitalising communities in a globalising world* , 297-314.
12. Di Rosa, R. T. (2022). Without social there is no health: Social work perspectives in multidisciplinary healthcare. *Frontiers in Sociology*, 7, 1017077.
13. Dlamini, C. N. (2020). Social protection and social development in Swaziland: Transforming social interventions to address HIV/AIDS and poverty. *Community practice and social development in social work*, 1-20.
14. Dominelli, L. (2014). Promoting environmental justice through green social work practice: A key challenge for practitioners and educators. *International Social Work*, 57(4), 338-345.
15. Dominelli, L. (2015). The opportunities and challenges of social work interventions in disaster situations. *International Social Work*, 58(5), 659-672.
16. Droubie, T., & Street, S. S. F. (2020). Police Social Work: Potential Collaborative Responses to Crisis Situations. In *National Conference on Undergraduate Research*.

17. Družić Ljubotina, O. (2013). Siromaštvo kao izazov za socijalni rad u kontekstu ekonomske krize u Hrvatskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 20(1), 183-200.
18. Ersing, R. L. (2020). Disaster response through community practice: A social work perspective. *Community practice and social development in social work*. 1-20.
19. European Commission (2009). *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses*. Luxembourg: European Economy
20. Goto, R., Pinchuk, I., Kolodezhny, O., Pimenova, N., & Skokauskas, N. (2023). Mental health services in Ukraine during the early phases of the 2022 Russian invasion. *The British Journal of Psychiatry*, 222(2), 82-87.
21. Gundel, S. (2005). Towards a New Typology of Crises. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 13(3), 106–15.
22. Hall, J. A., Carswell, C., Walsh, E., Huber, D. L., and Jampoler, J. S. (2002). Iowa Case Management: Innovative social casework. *Social Work*, 47(2), 132-141.
23. Harding, S., & Libal, K. (2012). Iraqi refugees and the humanitarian costs of the Iraq war: What role for social work?. *International Journal of Social Welfare*, 21(1), 94-104.
24. Harms, L., Boddy, J., Hickey, L., Hay, K., Alexander, M., Briggs, L., ... & Hazeleger, T. (2022). Post-disaster social work research: A scoping review of the evidence for practice. *International Social Work*, 65(3), 434-456.
25. Hickson, H. and J. Lehmann (2014). Exploring Social Workers Experiences of Working with Bushfire Affected Families. *Australian Social Work* 67 256–73
[https:// doi.org/10.1017/S2045796018000641](https://doi.org/10.1017/S2045796018000641)
26. Ivanović, V. (2014). Pojam krize: konceptualni i metodologijski aspekti. *Međunarodne studije*, 14(2), 10-28.
27. Kešetović, Ž.; Toth, I., (2012). *Problemi kriznog menadžmenta, znanstvena monografija*. Zagreb: Veleučilište Velika Gorica, Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

28. Krumer-Nevo, M., Weiss-Gal, I. & Monnickendam, M. (2009). Poverty-aware social work practice: A conceptual framework for social work education. *Journal of Social Work Education, 45*(2), 225-243.
29. Liu, Y., Lee, J. M., & Lee, C. (2020). The challenges and opportunities of a global health crisis: the management and business implications of COVID-19 from an Asian perspective. *Asian Business & Management, 19*, 277-297.
30. Longmuir, C., & Agyapong, V. I. (2021). Social and mental health impact of nuclear disaster in survivors: A narrative review. *Behavioral Sciences, 11*(8), 113.
31. Ljubotina, O. D., Sabolić, T., & Radović, M. K. (2017). Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja. *Ljetopis socijalnog rada, 24* (2), 243-276.
32. Maple, M., Pearce, T., Sanford, R. L., & Cerel, J. (2017). The role of social work in suicide prevention, intervention, and postvention: A scoping review. *Australian Social Work, 70*(3), 289-301.
33. Matthieu, M.M., Ivanoff, A., Lewis, S. and Conroy, K. (2007). Social work field instructors in New York City after 9/11/01: Impact and needs resulting from the World Trade Center disaster. *The Clinical Supervisor, 25*(1-2), 23-42.
34. Mirabito, D. (2017). Social work theory and practice for crisis, disaster and trauma. *Social work treatment: Interlocking theoretical approaches, 6*, 117-130.
35. Momoi, M., Murakami, M., Horikoshi, N., & Maeda, M. (2020). Dealing with Community Mental Health post the Fukushima disaster: lessons learnt for the COVID-19 pandemic. *QJM: An International Journal of Medicine, 113*(11), 787-788.
36. Morley, C., & Clarke, J. (2020). From crisis to opportunity? Innovations in Australian social work field education during the COVID-19 global pandemic. *Social Work Education, 39*(8), 1048-1057.
37. Palgi, Y., Dicker-Oren, S. D., & Greene, T. (2020). Evaluating a community fire as human-made vs. natural disaster moderates the relationship between peritraumatic distress and both PTSD symptoms and posttraumatic growth. *Anxiety, Stress, & Coping, 33*(5), 569-580.

38. Parad, H. J., & Caplan, G. (1960). A framework for studying families in crisis. *Social Work, 5*(3), 3-15.
39. Parad, H. J., & Parad, L. G. (1990). *Crisis Intervention Book 2: The practitioner's sourcebook for brief therapy*. Milwaukee: Family Service of America
40. Parker, J., & Ashencaen Crabtree, S. (2013). Ripples in a pond: Do social work students need to learn about terrorism?. *Social Policy & Social Work in Transition, 3*(2), 77-100.
41. Quirke, E., Klymchuk, V., Gusak, N., Gorbunova, V., & Sukhovii, O. (2022). Applying the national mental health policy in conflict-affected regions: towards better social inclusion (Ukrainian case). *Mental Health and Social Inclusion, 26*(3), 242-256.
42. Redondo-Sama, G., Matulic, V., Munté-Pascual, A., & de Vicente, I. (2020). Social work during the COVID-19 crisis: Responding to urgent social needs. *Sustainability, 12*(20), 8595.
43. Rock, L.F. and C.A. Corbin (2007). Social Work Students' and Practitioners Views on the Need for Training Caribbean Social Workers in Disaster Management. *International Social Work 50*, 383–94.
44. Sato, A. (2017). Information needs and modalities among people affected by the Fukushima Nuclear Disaster. *Universal Journal of Management, 5*(2), 67-79.
45. Semigina, T., & Gusak, N. (2015). Armed Conflict in Ukraine and Social Work Response to it: What strategies should be used for internally displaced persons?. *Semigina, T. & Gusak, (2015)*.
46. Silva M, Resurrección DM, Antunes A, Frasquilho D, Cardoso G (2020). Impact of economic crises on mental health care: a systematic review. *Epidemiology and Psychiatric Sciences 29* (7), 1–13.
47. Sim, T., & Garai, J. (2020). Natural Disaster: From Individual-Focused to Community-Based Psychosocial Work. *Mental Health and Social Work, 375-393*.
48. Strier, R. (2013). Responding to the global economic crisis: Inclusive social work practice. *Social Work, 58*(4), 344-353.

49. Van Breda, A. D. (2018). A critical review of resilience theory and its relevance for social work. *Social Work, 54*(1), 1-18.
50. Van Der Vegt, G. S., Essens, P., Wahlström, M., & George, G. (2015). Managing risk and resilience. *Academy of Management Journal, 58*(4), 971-980.
51. Wilmoth, J. D. & Smyser, S. (2009). The ABC-X model of family stress in the book of Philipinas. *Journal of Psychology and Theology, 37* (3) 155-162.
52. Yamamura, E. (2012). Experience of technological and natural disasters and their impact on the perceived risk of nuclear accidents after the Fukushima nuclear disaster in Japan 2011: A cross-country analysis. *The Journal of Socio-Economics, 41*(4), 360-363.
53. Zhang, X., Huang, Y., & Li, M. (2011). Collaboration on disaster prevention education curriculum development project and its implications for social work. *China Journal of Social Work, 4*(2), 165-173.